

Miroslav Beblavý
NOVÁ ŠLACHTA

Text © 2020 by Miroslav Beblavý
Illustrations © 2020 by Martin Shooty Šútovec
Design © 2020 by studio ONAONAONA
Slovak edition © 2020 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-7638-3

Diroslav Beblavý
NOVÁ ŠLACHTA

Papalášstvo od Mečiara
po Matoviča

9	Úvod	147	Kapitola V: Koľko funkcií máš, toľkokrát si človekom
17	Kapitola I: Ako stratiť poslaneckú imunitu a zostať bez trestu	165	Slovenský Rasputin
41	Náš vklad do svetového kultúrneho dedičstva	175	Kapitola VI: Rýchlo a zbesilo
45	Kapitola II: Zákony platovej džungle	201	Transparentní
79	Kronikári papalášstva	205	Kapitola VII: Enem pro nás a naše deti
85	Kapitola III: Milujte ma za svoje peniaze	231	Zlaté padáky
101	Ako moja firma	239	Kapitola VIII: Kto nie je kapitán, nech je aspoň doktor
111	Kapitola IV: Nik nebýva ako my	269	Bojovníci v tieni
139	Politici proti papalášstvu	273	Záver: Krajina bez vyvolených
		285	Poďakovanie
		287	Odkazy

Kačková:

Tak čo poviete na posledný článok...
o novej šľachte? Že už ako my teraz
sme vraj nová šľachta.

Potkanová:

Nuž, veď šľachta sme.

Ivan Stodola:

Čaj u pána senátora

Koncom decembra 2010 som sa vracal s celou rodinou z východného Slovenska. Boli sme na Vianoce navštíviť svokra a švagrovcov pri Michalovciach. Kým sme sa dostali k Nitre, zotmelo sa. Na inak prázdnej diaľnici zúrila snehová búrka, a tak som spomalil. Nedostatočne. Hoci autá Národnej diaľničnej spoločnosti odhrňali bez prestávky, na krátkom úseku medzi Nitrou a Sereďou vietor rýchlo nafúkal na cestu nové snehové jazyky. Kým sa odhrňáč stihol vrátiť, počkali si ma.

V rýchlosti asi 90 km/h som nabehol na jazyk a na pár sekúnd som stratil kontrolu nad autom. Jediné, čo som dokázal, bolo skúšať brzdiť. Nepomohlo. Vzadu sedeli pripútaní v sedačkách moji synovia – Paľko mal šesť rokov, Janko rok. Len niekoľko minút predtým Janko začal od únavy a nudy plakať a moja manželka Ema za jazdy preliezla k nemu, aby ho utíšila. Nestihla sa pripútať.

Nasledujúcich desať sekúnd si budem pamätať do konca života. Auto sa kĺzalo po krajnici. Ema sa stihla zaprieť nohami o predné sedačky a niečoho sa zachytiť. Diaľnica plynulo prechádzala do zasneženého poľa. Pri troche šťastia sme mohli len vybehnúť z cesty a pomaličky zastaviť. Auto by sme potom s drobnými odreninami vrátili späť na cestu.

Mali sme však smolu. Namiesto postupného skĺznutia do snehového vankúša nás zastavil hlboký výmol' na kraji cesty. Auto doň narazilo podvozkom v rýchlosti pravdepodobne okolo 50–60 km/h a prudko zastalo. Rovnako prudko, ako keby skončilo v múre.

Manželka si udrela hruď a skončila s pomliaždeninou. Airbagy mi zlomili okuliare a trochu ma poudierali. Deti boli v poriadku – až na jednu kvapku krvi, ktorá Jankovi vytiekla z nosa ako v zlom filme. A jeho topánočku. Našiel som ju tri metre od predných dverí a nikdy sme nezistili, ako sa tam zo zavretého auta dokázala dostať.

Sanitka prišla a odišla, chvalabohu, naprázdno. Odťahovka bola na ceste, aby nás odviezla do Bratislavy. Medzitým sa objavilo policajné auto. Policajt si ma posadil do zadnej časti služobnej dodávky a dal mi fúkať. Keď zistil, že som nepil a nikto nie je zranený, informoval ma, že ide o takzvanú malú dopravnú nehodu. Ak si priznám chybu, spiše záznam, dostanem pokutu 200 eur a vec je vybavená.

Navonok pokojne som odovzdal občiansky aj vodičský preukaz, no vnútri som sa triasol. Len pár minút predtým som v ruke držal synovu topánočku. Pripomínala, že moji najbližší a najmilovanejší sa mohli ťažko zraniť, možno aj umrieť. Samozrejme, dalo sa argumentovať, že som nešiel bezhlavo a spomalil už pred šmykom. Že kto mal tušiť, že na inak čistej diaľnici bude zrazu snehový jazyk. Svedomie však hovorilo jasne – mal som za nich zodpovednosť a zlyhal som. Iní vodiči dávali zjavne väčší pozor a svoje rodiny doviezli domov bezpečne.

Policajt sa ma zrazu spýtal, či som poslanec Národnej rady. Prikývol som. Znechutene prestal písať a vrátil mi dokumenty. Spáchal som „len“ priestupok a poslanci mali priestupkovú imunitu. Pokiaľ som nemal v krvi alkohol, nemohla sa ma ruka zákona dotknúť.

Spraviť chybu a zostať bez následkov je predsa obludné. Cítil som potrebu pokánia, aby som sa tak nehanbil sám pred sebou. A tak som policajtovi povedal, že na zaplatení pokuty trvám. Najprv mi tvrdil, že to nejde, ale na moje naliehanie nejaký spôsob našiel. Šesť mesiacov po zložení prvého poslaneckého sľubu som zaplatil asi najväčšiu pokutu v živote.

Nechcem predstierať, že som Pán Dokonalý. O niekoľko mesiacov som prekročil povolenú rýchlosť, no policajt hneď spoznal moje meno, bez slova mi odovzdal doklady a vrátil sa do služobného auta. Mať úplne legálne drobné výsady je príjemné – aj keď viete, že sú nesprávne.

Priestupkovú imunitu sme v roku 2012 na záver Radičovej vlády zrušili. Spomienka na zimnú noc na diaľnici vo mne zostala. Uvedomil som si, že ak človek spraví chybu, nemôže mať kartičku, ktorá ho zo všetkého vyseká. Skutky majú mať dôsledky a zákon musí platiť pre všetkých.

Polovica mojej osobnosti bola vždy rozumná, racionálna a ekonomická. Mám docentúru z verejnej politiky, napísal som desiatky vedeckých kníh a článkov. Venoval som sa sociálnej politike, školstvu, verejným financiám. Ľudia si najviac pamätajú, ako sa mi v parlamente podarilo zlacniť hypotéky a ušetriť im viac ako sto miliónov ročne. Vďaka doktorátu z ekonómie a viacerým pobytom na zahraničných univerzitách si ma ľudia zaraďovali do rovnakej skupiny ako Ivana Mikloša či Ľudovíta Ódora. Suchých, ale odborne zdatných ekonómov.

No zneužívanie moci od mladosti prebúdza moju druhú, emocionálnu a bojovnú polovicu. Táto kniha je o papalášstve a boji s ním. Samozrejme, papalášstvo je len časť toho, ako sa na Slovensku zneužíva moc. Venoval som sa aj veľkým korupčným prípadom a tunelovaniu v sociálnych podnikoch, školstve, zdravotníctve či na Finančnej správe, kde spolu išlo o stovky miliónov, možno aj o miliardu eur. Sú to veľké a zaujímavé prípady, ale tu o nich nepíšem.

Prečo venujem radšej celú knihu „blbostiam“, ako sú papalášske majáky na autách, Kollárov plagiatorský diplom či Figeľov ultralacný byt?

V prvom rade preto, že podrobný príbeh slovenského ponovembrového papalášstva ešte nikto nenapísal. Po revolúcii si mnohí mysleli, že slovo známe z čias komunizmu v nových slobodných podmienkach o pár rokov zmizne. V demokracii predsa nebudú rovní a rovnejší ani donebavolajúce zneužívanie funkcií mocnými. A keď nebudú papaláši, nebude treba ani slovo na ich pomenovanie.

No nezmizli. Ako som písal knihu, jednotlivé prípady z novin sa mi spájali a zrazu na mňa pozeral celý systém. Systém, kde tí, čo sa nehanbia a majú moc, žijú aj v roku 2020 v inom svete ako my ostatní. Vo svete, kde mesačný nájom za byt v Bratislave môže predstavovať 20 eur. Kde si takmer štyri tisícky ľudí vybavili povolenie zaparkovať svoje auto kdekoľvek. Kde dostanete doktorát na podnose ako odmenu za službu vlasti.

Aj keď sme niektoré bitky vyhrali, papalášstvo je dnes v slovenskej politike zakorenené ešte hlbšie ako v roku 1990. Najmä za dvanásť rokov Smeru sa z mnohých úchyliet stal normál, ktorý často prevzala aj „protikorupčná“ vláda Igora Matoviča.

Každý politik aj novinár vám potvrdí, že bežný občan nerozumie kauzám, v ktorých ide o viac ako tri či štyri nuly. No vie, aké svinstvo je, keď ožratý poslanec Cuper zrazi na rovnej ceste dopravnú značku, nabúra niekomu auto, a policajti ho musia nechať odísť s vodičákom a bez trestu.

Papalášstvo má na dôveru verejnosti k politike a správe štátu často horší vplyv ako veľká korupcia. Ak politické a spoločenské elity nie sú schopné urobiť si základný poriadok a byť aspoň do určitej miery vzorom pre občanov, ťažko uveriť, že dokážu upratať oveľa zákernejšiu a hlbšie zakorenenú veľkú korupciu.

Od samotných papalášov aj niektorých intelektuálov som často počul, že ľudia a médiá na Slovensku sú kauzičkami zneužívania moci posadnutí a potom nezostáva čas na verejnú diskusiu o oveľa podstatnejších veciach. Nemyslím si, že sme papalášstvom posadnutejší ako iné národy. Vo Veľkej Británii začiatkom koronakrízy na jar 2020 blízky poradca premiéra Johnsona cestoval s rodinou niekoľko sto kilometrov za rodičmi napriek vládnym výzvam, aby ľudia sedeli doma. Neporušil žiadny zákon, a napriek tomu už z pocitu, že existujú dvojaké pravidlá pre bežných ľudí a tých „hore“, vznikol asi najväčší škandál celej krízy. V Rakúsku samotný prezident Alexander Van der Bellen išiel v rovnakom období úplne legálne do reštaurácie, ale zostal v nej sedieť aj po večierke, ktorú úrady stanovili na 23:00. Bol z toho veľký škandál a musel sa ospravedlniť. A írsky eurokomisár

Phil Hogan musel dokonca podať v septembri 2020 demisiu „len“ preto, že išiel na golfovú seansu, ktorá bola v rozpore s predpismi. Na Slovensku počas prvej vlny pandémie zavreli všetky reštaurácie a bufety, ale ten parlamentný zostal otvorený. Novinári a čitatelia trochu pošomrali. V porovnaní s tým, čo by podobný krok vyvolal inde, to bol miniškandál, ktorý si väčšina z nás poriadne ani nevšimla. Sme až príliš tolerantní, možno aj preto, aby sme sa z množstva prešľapov nezbláznili.

Keby sme spravili medzi ľuďmi prieskum, kto má na Slovensku najpapalášskejšie postavenie, na prvom mieste by asi skončili poslanci. V nasledujúcich kapitolách zistíte, že práve oni sú často pod najprísnejšou verejnou kontrolou a najväčším mediálnym tlakom. Skutočné vrcholy nájdeme skôr v tmavých zákutiach, kam oko mimovládnych organizácií, SME, N-ka či Plus 7 dní ani nedovídi.

O Gorile či Ficovej korupčnej kariére už vznikli vynikajúce knihy. Ďalšie určite vyjdú o Kočnerovi. Ja vás, naopak, pozývam ponoriť sa do hĺbín papalášstva. Cez spleť káuz a kauzičiek nazrieme do sveta, v ktorom si naši papaláši užívajú svoje miestečko na vrchole pyramídy. Niekedy sa zasmejete, často budete zúriť. Ručím však, že sa nestihnete nudiť.

AKO
STRATIČ
POSLANECCKÚ
IMUNITU
A ZOSTAČ
BEZ
TRESTU

Kapitola I

Chceli by ste vedieť, ako som k tým šatám prišiel, čo?
Dal si ich ušiť poslanec Podhradský. Všetko prvotriedne.
Len pre tučného boli úzke. Pre vášho budú celkom dobré.
Nie je ešte natoľko vytučnený. To preto, lebo Podhradský
sedí už hodne dávno pri masťnom hrnci.

Július Barč-Ivan:
Masťný hrniec

Nič nedefinuje poslanca Národnej rady Slovenskej republiky v očiach verejnosti tak ako imunita. Možnosť bez-trestne porušovať zákony je fascinujúca pre každého z nás. Aj v americkej hre Monopoly existuje karta „Dostať sa za-darmo z väzenia“.

V roku 1918 sme v Československu zrušili všetky šľach-tické tituly a privilégia a odvtedy sme si pred zákonom všetci rovní – aspoň na papieri. Jediné privilégium, ktoré zostalo, je imunita. Na jej získanie človek nemusí pracovať ani zbo-hatnúť, dokonca ani vyhrať voľby. Stačí len byť v správnom čase na „správnej“ kandidátke.

Poslanecká imunita sa stala prvýkrát verejnou témou po voľbách v roku 1998, keď po porážke Vladimíra Mečiara nastúpila široká vláda vedená Mikulášom Dzurindom a jeho Slovenskou demokratickou koalíciou (SDK).

Len pár mesiacov po voľbách čelila nová koalícia škan-dálu. Do parlamentu sa za SDK dostal aj istý Peter Ďuračka. Bratislavský komunálny politik bol verejnosti úplne ne-známy. Svetlá reflektorov naňho zasvietili, keď vo feb-ruári 1999 pod vplyvom alkoholu šoféroval v Bratislave auto a zrazil sa s taxikárom. Privolaní policajti chceli dať Ďuračkovi fúkať, ale on údajne vytiahol poslanecký preukaz a vyslovil legendárnu vetu: „Môžete mi vyfajčiť môj ctený poslanecký k****.“¹

Ďuračka dnes tieto slová vehementne popiera a dôkaz, že ich naozaj vyriekol, neexistuje. Verejná mienka mu však farbistú vetičku pripisuje a nikto nerieši, ako to bolo naozaj. Údajný výrok bol síce vulgárny, ale možnosti orgánov čin-ných v trestnom konaní pomenoval vecne správne. Článok 78 vtedy znel: „Poslanca nemožno trestne ani disciplinárne stíhať, ani ho vziať do väzby bez súhlasu Národnej rady Slovenskej republiky.“

Vládnuca Slovenská demokratická koalícia Ďuračku veľmi rýchlo presvedčila, aby sa vzdal mandátu a stiahol z politiky. Do väzenia sa nakoniec ako jeden z mála politi-kov dostal o pár rokov neskôr za útok na policajta. Už svojím prvým škandálom však otvoril tému, ktorá slovenskú poli-tiku neopustila dodnes a stala sa asi najväčším symbolom papalášstva. Poslaneckú imunitu.